సిరిసిరి మువ్వల్లో వింగి ఆవందిస్తుంది. పచ్చ పచ్చని ముడువుల్లో పుడమినరసశ ప్తుంది. ఆకాశంలో తెల్లని మేఘాలు అటూ, ఇటు విహార్లు చేస్తున్నాయి. ఆకాశంలో కలుసుకుంటున్నరెండు మేఘాలు ప్రేయసీ, ప్రియుల్లాగా గాఢాలింగన చేసు కుంటూన్న ప్రేమికుల్లాగా రూపు కడు తున్నాయి. సుబ్బారావు ఇంటికి సమీపంలో ఉన్న శివాలయంలో వేపచెట్టు, రాగిచెట్టు మీద ఉన్న కాతులు, గువ్వలూ,పిచ్చుకలూ, బెగ్గురు పక్షులూ అన్నీ రకరకాల కూత లతో తక్కిన పక్షులతోబాటు తోకాన్ని కూడా లేపుతూ, రెక్కల చప్పుళ్ళతో మంచి మధురమైన రోజుకి స్వాగతాలు పలుకుతున్నాయి. చల్లగా వీచే గాలి ఒళ్ళు 'జల్' మనిపిస్తూంది ఆ గాలితనతోబాటు సుబ్బారావు పెరటిలో ఉన్న పారిజాత పువ్వుల సువాసనవీ, మల్లెపువ్వులసువాసననీ, ఊటుపగంటి పాకలో సాధన చేస్తున్న కొత్త సంగీతోపాసకుని సన్నాయి మాధుర్యాన్నీ కూడా తెచ్చి, అందరికీ విందుచేస్తోంది. ఊరంతా ఒళ్ళు విరుచుకుని కళ్ళు తెరిచింది.

ఊరితోబాటు ఊరిలో ఉన్న సుబ్బా రావు ఇల్లు కూడా మేలుకొంది. కళ్ళు నులుముకుంటూ నులక మంచం నుంచి లేచిన సుబ్బారావుకు ఎదురుగా అప్పుడే ఉదయించిన బాల భాస్కరుని బింబం, ఎర్రగా బాగా కాల్చి అప్పుడే బయటికి తీసిన ఇనుప ముద్దవలె కనుపించింది. ఆ రోజు సూర్యుడు రోజు లాగ కాకుండా వేరే తన కోసం ప్రత్యేకమైన ఎర్రని కాంతులతో నిప్పులు కక్కుతూ వెలిగిపోతున్నట్లు కని పించటానికి కారణం అంతకు ముందు రోజు పొలంలో విత్తనాలు విత్తినపుడు సుబ్బా రావుకు చాలా పని తగిలింది. కూలీలను సమయానికి పొలానికి పిలుచుకుని రావటం వాళ్ళు సకాలానికి పొలంలోకి రాకుంటే వాళ్ళ పల్లెకు పోయి వాళ్ళను పిలుచుకొని రావటం. విత్తనాలు అయిపోతే తిరిగి ఇంటికి పోయి విత్తనాలు తీసుకునిరావటం. ఇలాంటి పనులతో సుబ్బారావు చాలా అలిసిపోయాడు. మరునాడు తెల్లవారుజామునవే లేవలేక పోయాడు. తాను లేచేసరికి బాల భాస్క రుడు తన తొలికిరణాలను పుడమిపై ప్రస రింప జేస్తున్నాడు.

సుబ్బారావు త్రుళ్ళిపడ్డాడు. తాను త్వరగా తెమిలి తన కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని విత్తనాలు తీసుకొని పొలంలోకి పోవాలని కాంక్ష. సుబ్బారావు అల్పాహారం తీసుకొని కాఫీ కషాయము సేవించి తీరా విత్తనాలు తీసుకొని పొలంలోకి పోవాలని బయల్దేరే సరికి "ఏమండీ, ఇంట్లో వంట సామగ్రి నిండు కొన్నాయి. కొట్టుకెళ్ళి పట్టుకురండి. ఆవాలూ, నూనె, కందిపప్పు, వగైరా వగైరా" అని నటీమణి ఒక జాబితాను గుక్కతిరక్కుండా చెప్పడం మొదలుపెట్ట డంతో పరేశే యని "నేను త్వరగా తెమిలి పొలానికి విత్తనాలు తీసుకొని తొందరగా వెళ్ళకుంటేమహానాన్నగారు చాలాకోప్పడి,నన్ను నానా చీవాట్లు పెడతా" రని తాను గుక్క తిరక్కుండా సమాధానం చెప్పి "త్వరగా బ్యాగుతే, కొట్టుకెళ్ళి వంట సామగ్రి పట్టు కొస్తాను" అంటున్నంతలోనే కోడిపుంజు తన కాలికి కట్టినతాడు తెంచుకొని ఇంట్లోకి జొరబడింది. కోపంలో ఉన్న సుబ్బారావు వెంటనే పట్టుకొని తిరిగి వేరే దారము దాని కాలికి బిగించి గుంజకు కట్టివేసి, పొలానికి వెళ్ళాలన్న తొందరలో త్వరగా కొట్టు కెళ్ళి సరుకులు పట్టుకొచ్చి సతీ మణికి అప్పగించి పొలానికి వెళ్ళటందుకు సంసిద్ధంగా ఉండే సమయానికి తిరిగి కోడి పుంజు తన కాలికి కట్టిన తాడు తెంచుకొని ఇంటిలోనికి జొరబడింది. సుబ్బారావుకు పట్టరాని ఆగ్రహం వచ్చింది. ఎన్నిసార్లు కాలికి కట్టిన తాడు తెంచుకొని ఇంట్లోకి జొరబడడానికి ప్రయత్నించినా అన్నిసార్లు కోడిపుంజు కాలికి వేరే దారగుం బిగించి గుంజకు కట్టివేసేవాడు ఎంతో ఓర్పుతో. కానీ ఈ పర్యాయం మట్టుకు కోడిపుంజు చేసిన పనిని సమర్థించుకోలేక పోయాడు, సుబ్బారావు. కోడిపుంజు చేసిన పనికి కోపా వేశంతో ఊగిసలాడుతున్న సుబ్బారావు వెంటనే కోడిపుంజును పట్టుకొని ప్రతిసారి తాడు తెంచుకొని తన ఇంటిలోనికి పరు గెత్తుకు వస్తూ ఉన్నదన్న కోపంతో, తాను త్వరగా తెమిలి పొలానికి విత్తనాలు తీసుకొని వెళ్ళటానికి వీలులేకుండా అన్నీ అవాంతరాలే తగులుతున్నాయన్న కోపంతో నేలకువేసి తన బలంకొద్దీ కొట్టాడు. దాంతో కోడిపుంజు కాళ్ళు విరిగిపోయాయి. తను కోపంతో కోడిపుంజు కాళ్ళు విరిగేలా కొట్టిన దృశ్యం తన గుండెల్ని పీల్చి పిప్పి చేసింది. తర్వాత తను విత్తనాలు తీసుకొని కల్లోలితమైన మనస్సుతో, బరువుగా అడుగులేసుకుంటూ ఎవరో మెడబట్టి గెంటుతున్నట్లుగా పొలానికి వెళ్ళాడు.

యాంత్రికంగా విత్తనాలు తీసుకొని పొలానికి వెళ్ళాడే-కాని అతని ధ్యానంతా తను కాళ్ళు విరగగొట్టిన కోడిపుంజుమీదే ఉంది. పొలంకాడ తను కోడిపుంజును కాళ్ళు విరగ్గొట్టిన సంఘటన గుర్తుకువచ్చి ఏ చింతచెట్టు క్రింద చింతతో కూడిన మనస్సుతో నేన్నఉడిగి 'శి', పూర్తయి పోయిన మర బొమ్మలా కూర్చున్నాడు. కొద్ది క్షణాల దాకా సుబ్బారావు గుండె కొట్టుకోవడం కూడా మానేసింది.

పొలంలో కూలీలు ఏం చేస్తున్నదీ తను పట్టించుకోలేదు. పొలంలోపనిచేసే కూలీ లతో తను ఇంటివద్ద చేసిన ఘనకార్యాన్ని గురించి వెళ్ళడించాడు. వాళ్ళుమటుకు ఆ కోడిపుంజు కాలు వీలయితే కట్టుకుంటుంది. లేమంటే కాలు కట్టుకోలేదన్న దిగులు తోనే కోడిపుంజు చనిపోతుందని చెప్పారు. కోడిపుంజు చనిపోతే తను గంగమ్మ తల్లి మొక్కు ఎలా తీర్చేదని చాలా దిగాలుపడి పోయాడు. ఆ రోజుతో విత్తనాలు వేసేపని ముగిసింది. తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళి కోడిపుంజును ఆప్యాయంగా ఎత్తుకొని చూశాడు. ఆ కోడిపుంజు సుబ్బారావును దీనంగాచూసిన 'ఆ చూపు' నన్ను తీసుకొని వచ్చి, ఇన్ని దినాలు గింజలు వేసి పెంచి నేడిలా ఎందుకు చేశావని సుబ్బారావును నిలదీసి అడిగినట్లుగా ఉంది. సుబ్బారావుకు ఏం చెయ్యాలో పాలు పోలేదు. ఆ కోడిపుంజు కాలు కట్టుకోదాని కని ఎర్రమట్టితో తడిపిన తడిబట్టతో దాని కాలుగట్టిగాబిగించి కట్టాడు. కాని ఆ దినమునుండి ఆ కోడిపుంజు గింజలు సరిగా తినటంలేదు. లేవటానికి పోయి కాళ్ళు విరిగిన కారణంగా లేవటం లేదు.

ఆ కోడిపుంజు లేవటానికి ప్రయత్నించి కాళ్ళు తన్నుకొంటున్నప్పుడల్లా సుబ్బారావు మనస్సు కలుక్కుమనేది తను అప్రయ త్నంగా చేసిన ఆ పాడుపనికి మనస్సు చాలా తల్లడిల్లిపోయేది. అతని ఒళ్ళంతా చెమ టలు పట్ట సాగేవి. తిరిగి మూడు దినా లయినా ఆ కోడిపుంజు కాలు సరిగా కట్టు కోలేదు, దాని కాలు సరిగా కట్టుకోని కారణంగా దాన్ని కోసేయమని సుబ్బా రావుని తల్లిదండ్రులు చాలా బలవంత పెట్టారు. సుబ్బారావు చేసేదిలేక హజరత్ వద్దకు తీసుకుపోయి కోడిపుంజును కోయ మన్నాడు. హజరత్ కోడిపుంజును కోసి గిరాటువేశాడు. కోసి గిరాటువేసిన కోడి పుంజులో నుండి చాలారక్తము కారసాగింది. ఆ కోడి కళ్ళల్లోని నీటి చుక్కలు కను కొలకుల్లోకి దొర్లినాయి. తను ఇన్నిదినాలు ఆప్యాయంగా పెంచిన కోడిపుంజు నుండి అలా రక్తం కారుతుంటే సుబ్బారావు నీరు కారిపోయాడు. సుబ్బారావు హృదయం ద్రవించుకుపోయింది. రక్తం కారుతున్నంత సేపూ కోడిపుంజు సుబ్బారావును తదేకంగా చూస్తూంటే నన్ను ఇన్ని దినాలు ఆప్యా యంగా పెంచి, నన్నేల ఈ విధంగా శిక్షించి నావని సుబ్బారావును నిలదీసి అడిగినట్లు తీక్షణంగా చూసి, చూసి, చివరికి రక్త మంతా తన శరీరంలోనుండి ఒడిగిపోగా మెడ గిరాటువేసింది. సుబ్బారావు ఆ కోడిపుంజును ఇంటికి తీసుకొచ్చి శుభ్రంగాకోసి ఇచ్చాడు. కానీ బిడ్డతో సమానంగా పెంచిన ఆ కోడి పుంజు మాంసం మాత్రం తినలేదు. ఆ కోడి పుంజు పోయినప్పటి నుండి మనిషి దిగాలు పడిపోయాడు. సుబ్బారావు మతి మతిలో ఉండేదికాదు. సకాలానికి భోజనం కూడా చేసే వాడు కాదు. ఎప్పుడు ఏదో విలు వయినవస్తువు పోగొట్టుకొన్నట్లు ఖిన్నుడై దీనంగా కూర్చునే వాడు. సుబ్బారావు మనసు నిరాశా, నిస్పృహల మధ్య ఊగిస లాడ సాగింది. మానవత్వం ఈ యుగంలో అంతరించి పోయినట్లు తోచింది.

తోటి ప్రాణి మీద జాలి ప్రేమ అనురాగం వ్యర్థమై పోయా యనిపిం చింది. నానాటికీ మానవుడు స్వార్థజీవి, సంకుచిత వ్యక్తి అయిపోతూ పతనమై పోతున్నట్లుగా భావించాడు.

ఆ చనిపోయిన కోడిపుంజును సుబ్బా రావు గంగమ్మ తల్లికి మొక్కుకోవమని పెంచాడు. ప్రతి ఏటా గంగమ్మ తల్లికి జాతర చేయడం ఆనవాయితీ. ఆ ఆన వాయితీని మరచిపోకుండా ప్రతి ఏటా తిరుపతిలో బ్రహ్మాండమైన గంగజాతర జరుగుతుంది. ప్రతిఏటా ఆనవాయితీప్రకారం గంగమ్మ తల్లికి మొక్కుబడి చెల్లించడం ఆ ప్రాంతంలో యుండే వారి ఆచారము. సుబ్బారావు తాను ఎంత చదువుకున్నా ఎంత సంస్కారమున్నా తాను గంగ జాతరకు గంగమ్మ తల్లికి మొక్కుబడి చెల్లించందే మనసు కుదుట పడదు. కారణ మేమిటంటే గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు చెల్లించకుంటే అమ్మవారు కోపగించి ఊరు మీద పడు తుందని భయం. ఇక ఊళ్ళో ఏదయినా మశూచి వగైరా వ్యాధులు సోకిందంటే వాలు గంగమ్మ తల్లి మీద భక్తి ప్రజల్లో ఉన్నట్లుండి అపారంగా పెరిగిపోతుంది. ఆ వ్యాధులు సోకిందంతా గంగమ్మ తల్లికి ప్రజలపైన కలిగిన ఆగ్రహమేనని ఎంచిన ప్రజలు గంగమ్మ తల్లికి మొక్కుబడి మొక్కే వారు. కొబ్బరి కాయలు కొట్టే వారు లెక్కించడం చాలాకష్టం. ఇలా ఉండగా ఒక ఏడాది అనుకోకుండా సుబ్బారావు వంశోద్ధారకునికి కూడ మశూచి సోకింది. ఒక్కగా నొక్క నలుసయిన, వంశోద్ధార కునికి మశూచి సోకడంతో సుబ్బారావు నిర్వీర్యు డయిపోయాడు. ఆ ప్రాంతంలో మశూచి సోకిన ప్రతి వ్యక్తి ఆనవాయితీ ప్రకారం గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు చెల్లిస్తా నని మొక్కుకున్నట్లే తానూ మొక్కేశాడు తాను అందరి వలే గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు ఇస్తా నని మొక్కే టప్పుడు తన చదువు, సంస్కా రము ఎంత అడ్డు వచ్చినా, గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు ఇస్తానని మొక్కుకుంటే తన వంశోద్ధారకుడు తనకు దక్కడం చాల కష్టమని తన అత్తగా రయిన సావిత్రమ్మ సుబ్బారావుకు మరి, మరి నూరిపోసింది ఆ దెబ్బతో సుబ్బారావు తాను కూడా గుంపులో 'గోవిందా' అని ఆపద మొక్కుల వాడయిన కలియుగ వేంకటేశునికి మొక్కే నట్లు తాను గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు చెల్లి స్తానని మొక్కుకున్న తర్వాత సుబ్బారావు వంశోద్ధారకునికి సోకిన మశూచి వ్యాధి [illegible] వంశోద్ధార [illegible] వ్యాధి తగ్గిపోవటంతో నిర్విఘ్నమయిన సుబ్బారావు తిరిగి నిబిడొక్కు కున్నాడు. ఒక మంచి శుక్రవారం చూసి గంగమ్మ తల్లికి కొబ్బరికాయ కొట్టాడు. గంగమ్మ తల్లికి కొబ్బరికాయ కొట్టడంతో మొక్కుబడి తీరిపోదు. ఏటా జరిగే గంగ జాతరలో గంగమ్మ తల్లికి ఒక కోడిపుంజో, ఒక పొట్టేలో, లేకుంటే ఒక మేకపోతో బలి ఇచ్చి గంగమ్మ తల్లికి పొంగళ్ళు పొంగించితే మొక్కు తీరినట్లు లెక్క. ఇక బలికి పొట్టేలో, మేకపోతో తేవాలంటే సుబ్బా రావుకు తన శక్తిని మించిన పని. తన తాహతుకు తగినట్లు ఏ కోడిపుంజో సమ ర్పించి తన మొక్కు తీర్చుకో దలచు కున్నాడు. ఆ కోడి పుంజు కూడా తీరా గంగ జాతర దగ్గర పడ్డ రోజుల్లో ఖరీదు చేయవలెనంటే ఏ పాతికో, ముప్పై రూపాయల వరకు అవుతుంది. అదీ గాక గంగజాతర ముందు కోడిపుంజును ఖరీదు చేయాలంటే సుబ్బారావుకు తన తాహతుకు మించిన పని. కారణ మేమంటే గంగజాతరలో అమ్మవారికి మొక్కుచెల్లించే టప్పుడు అమ్మ వారికి పెట్టేటందులకు గాను చీర, రవిక కూడా ఖరీదు చేయవలసిన పని ఉంటుంది.

ఆగస్టు నెలలో సజ్జ పైర్లలోకిపోయిన కోళ్ళను నక్కలు ఎత్తుకొని పోతాయని రైతులు ఉన్న కోళ్ళను ఊళ్ళోకి తీసుకొని వచ్చి విక్రయిస్తారు. గంగజాతర ముందు కోడిపుంజు కొనాలంటే చాలా కష్టమని తీవ్రంగా ఆలోచించిన సుబ్బారావు ఒక మంచి పుంజుపిల్లను చూసి మూడు రూపా యలకే ఖరీదు చేసి పెంచసాగాడు. ప్రతి ఏటా సుబ్బారావు అత్తగారికి సజ్జలు 20 బస్తాల వరకు అవుతాయి. తన అత్త గారయిన సావిత్రమ్మ గారు తన కుమార్తెకని కనీసం ఒక 10 శేర్ల సజ్జలయినా ఇచ్చి పంపడం వాళ్ళ ఆనవాయితీ. ఈ ఏడుకూడా అత్తగారు తన కుమార్తె కని 10 శేర్ల వరకు సజ్జలు ఇచ్చి పంపింది. సుబ్బారావు పుంజు పిల్లను ఖరీదు చేసుకొచ్చిన ఒక మాసానికల్లా అత్తగారు పంపిన సజ్జలు వచ్చి ఇల్లు చేరాయి. ఇక సుబ్బారావుకు పుంజు పిల్లను పెంచటానికి కావలసిన సజ్జలు, రాగులు కొనవలసిన అవసరం తీరిపోయింది. సుబ్బారావు వారి అత్తగారు పంపిన సజ్జలు వేసి కోడిపిల్లను పెంచుతున్నాడు. పుంజు పిల్లకోసం అప్పుడప్పుడు వడ్లూర్ అవుడు కూడా ఖరీదు చేసుకొస్తున్నాడు. అలా రోజులుదొర్లుకుపోతున్న కొద్దీ సుబ్బారావు గారి పుంజు పిల్ల పెరిగి పెద్ద దయి ఒక [illegible] కూత వేసింది సుబ్బా [illegible] పిల్ల కూతవేసి [illegible] సంభ్రమాశ్చర్యాలలో తేలి [illegible]. తను పెంచి పెద్ద చేసిన పుంజుపిల్ల కూతవేసిందని నలుగురికి చెప్పి పట్టరాని సంతోషంలో మునిగి తేలాడు. సుబ్బారావు పట్టరాని సంతోషానికి ఒక కారణ ముంది. ఏమిటంటే కూతవేసిన పుంజయితే గంగమ్మ తల్లి మొక్కుబడికి ఏ ఆటంకమూ ఉండదు. కూతవేయని పుంజు కాని, కోడిపెట్ట కాని గంగమ్మ తల్లి మొక్కు చెల్లించడానికి పనికిరాదని ఒక ఆనవాయితీ ఉంది. అందువలన సుబ్బారావు కోడి పుంజు తొలికూత వేసి నందుకు ఎగిరి గంతేసినంత పనిచేశాడు. ఇక సుబ్బారావు తను స్వహస్తా లతో పెంచి, పెద్దజేసిన కోడిపుంజును గంగమ్మ తల్లి మొక్కు చెల్లించేందుకు ఎలాంటి ఆటంకమూలేదు.

ఇలా ఉండగా ఉన్నట్లుండి సుబ్బారావుకు ఒక చిక్కొచ్చి పడింది. ఆ ఏడాది ముగిసి, మాతన సంవత్సరము సంక్రాంతి పండు గతో ఎన్నో సరికొత్త సంభ్రమాశ్చర్యాలతో సరికొత్త వింతలలో వచ్చింది. సంక్రాంతి పోయిన పది, పది హేను రోజులకే సుబ్బా రావు గారి పెద్ద నాన్నగారు మరణించారు. ఆ దెబ్బతో ఒక ఏడాది వరకు ఏ పండుగ, పబ్బమూ చేయకూడదు. ఈ సంఘటనతో సుబ్బారావుకు గంగమ్మ తల్లి మొక్కు చెల్లించే టందుకు వీలులేకుండాపోయింది. కోడిపుంజు మట్టుకు పెరిగి పెద్దదయింది. చాలా బలంగా తయారయింది. సుబ్బా రావుకు కోడిపుంజును చూసినప్పుడల్లా తన మనస్సు కలుక్కు మనేది. ఇన్ని దినాలు ఎంతో ముచ్చటగా పెంచి, పెద్దజేసిన కోడిపుంజు తీరా మొక్కు చెల్లించే సమ యానికి వీలు లేకుండా పోయినందులకు గాను తిరిగి మరొక్క ఏడాది వరకు అదే కోడిపుంజును పెంచి మరుసటి ఏడు వచ్చే గంగ జాతరలో తన మొక్కు చెల్లించుకోవా లని నిర్ణయించుకొన్నాడు. ఆ ప్రాంతం వారు ప్రతి ఏడాది జూన్, జూలై మాసాలలో వేరుశనగ విత్తనాలు వేసేది పరిపాటి. కానీ ఆ ఏడు వర్షాలు సకాలంలో పడనికారణంగా జూలై మాసంలో వేరుశనగ విత్తనాలు విత్తుతున్నారు. వర్షాలు సకాలంలో పడక జూలై 20 వ తేదీన బ్రహ్మాండమైన, భారీ వర్షం ఒకే దఫాగా పడింది. వర్షం కోసమై ఆకాశం వైపు చూస్తున్నరైతులు వర్షం పడిందే చాలని తమ, తమ పొలాల్లో వేరుశనగ విత్తనాలు విత్తుతున్నారు. రైతులు తొలుత తమ పొలంలో విత్తనాలు విత్తుకొన్న తర్వాత తనే ఇతరుల పొలాల్లో [illegible] విత్తనాలు విత్తడానికి [illegible] సుబ్బారావుకు పొలంలో [illegible] నాగలి లేని కారణంగా, ఎంతసేపు కూలీ మడకలతోనే విత్తనాలు వేయటం ఆన వాయితీ కాబట్టి సుబ్బారావు కూడ తన పొలంలో విత్తనాలు విత్తటావి కని వర్షం పడిన రోజు తెల్లవారి జామునవే లేచి పల్లెకు వెళ్ళాడు. ఎవ్వరూ కూలికి విత్తనాలు విత్తుటకు రాలేదు వారి సొంత చేలల్లో విత్తలు వి[illegible]టానికని వెళ్ళిపోయారు. తిరిగి ఆ దినం మధ్యాహ్నం భోంచేసి, [illegible] జనంకోసం పల్లెకు వెళ్ళి, తిరిగి, [illegible] సాయంకాలానికి మూడు మడకలు [illegible] పొలంలో విత్తనాలు విత్తుటకు వచ్చేటట్లు [illegible] ఏర్పాటు చేసుకొచ్చాడు.

మరుసటి రోజు కూలీ జనం వచ్చి సుబ్బారావుగారి పొలంలో వేరుశనగ విత్త నాలు విత్తినారు. కానీ ఇంకాస్త పొలం విత్తనాలు విత్తవలసింది మిగిలిపోయింది. మరుసటి రోజు ఒక నాగలిని విత్తనములు విత్తుటకు వచ్చేటట్లుగా ఏర్పాటుచేసిసుబ్బా రావు ఇంటికి వచ్చాడు.

ఆ మరుసటి రోజే సుబ్బారావు కోడి పుంజును నేలకేసి కొట్టడం జరిగింది. ఆ కోడి పుంజు పోయిన తర్వాత దీనంగా ఉన్న కుమారుని చూసి సుబ్బారావు తండ్రిగారు తిరిగి పాతిక రూపాయ లిచ్చి ఒక కోడి పుంజును కొన్నాడు. దాన్ని చూసయిన తన కుమారుడు తిరిగి మామూలు మనిషి అవుతాడన్న ఆశకొద్దీ. ఆ కొత్తగా తెచ్చిన పుంజుకు తెగులు.అది సరిగా గింజలు మేసేది కాదు. పారేది. దానికి తెగులని తెలుసుకున్నాక మూడు రోజులకు సుబ్బారావు తండ్రిగారు దాన్నికూడ కోసేయమని బలవంత పెట్టాడు. సుబ్బారావు చేసేదిలేక తన తండ్రి చెప్పినట్లే చేసినాడు. కానీ తాను ముందు పెంచిన కోడిపుంజు మీద ఉన్న మమతతో ఆ కోడిపుంజు మాంసము కూడా తినలేదు.

తెగులు కోడి పోయిన వారం రోజులకు సుబ్బారావు తండ్రిగారు ఐదు రూపాయ లిచ్చి మంచి పుంజు పిల్లను పట్టుకొచ్చారు. సుబ్బారావు ఆ పుంజు పిల్లను శ్రద్ధగా పెంచసాగాడు. తను గంగమ్మ తల్లికి మొక్కు చెల్లించటానికి తిరిగి వచ్చిన గంగ జాతరకు కోడిపుంజు పెరిగి పెద్దదయింది. ఆ జాతరలో గంగమ్మ తల్లికి చీర, రవిక ఖరీదు చేసుకొనిపోయి, మహదానందంతో గంగమ్మ తల్లి, మొక్కు చెల్లించాడు. అప్ప టికి గాని సుబ్బారావు మనసు కుదుట పడలేదు.

—ఎన్. మూర్తి

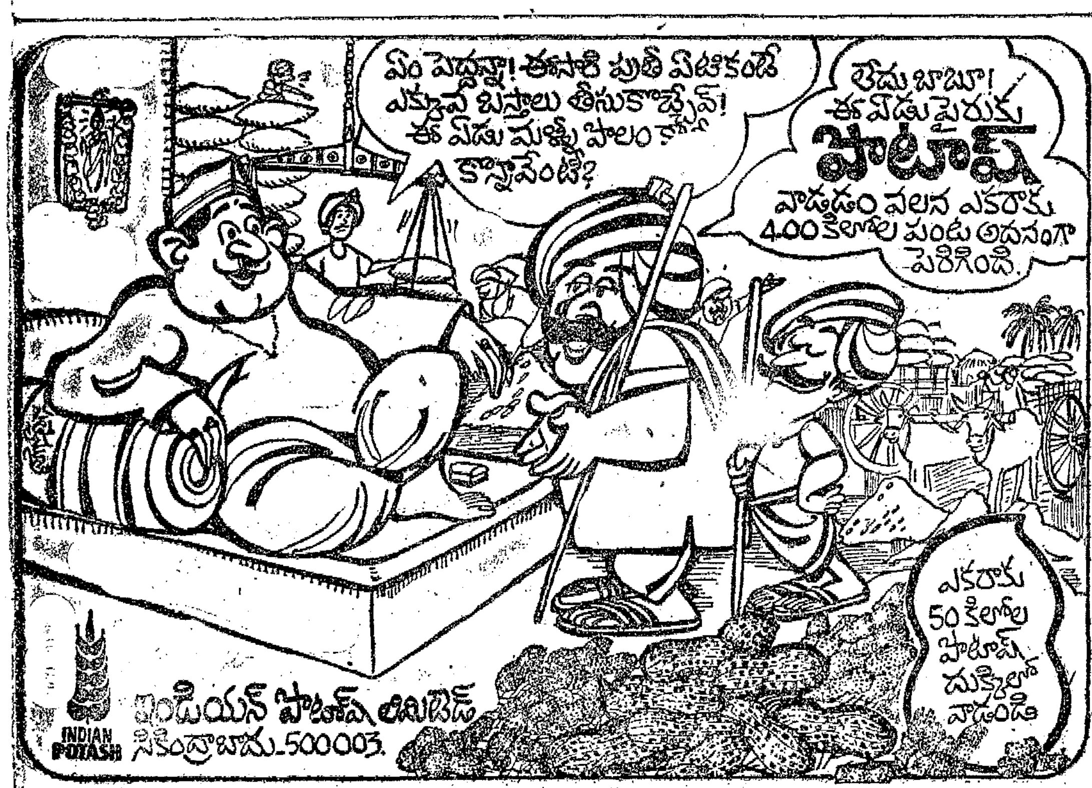

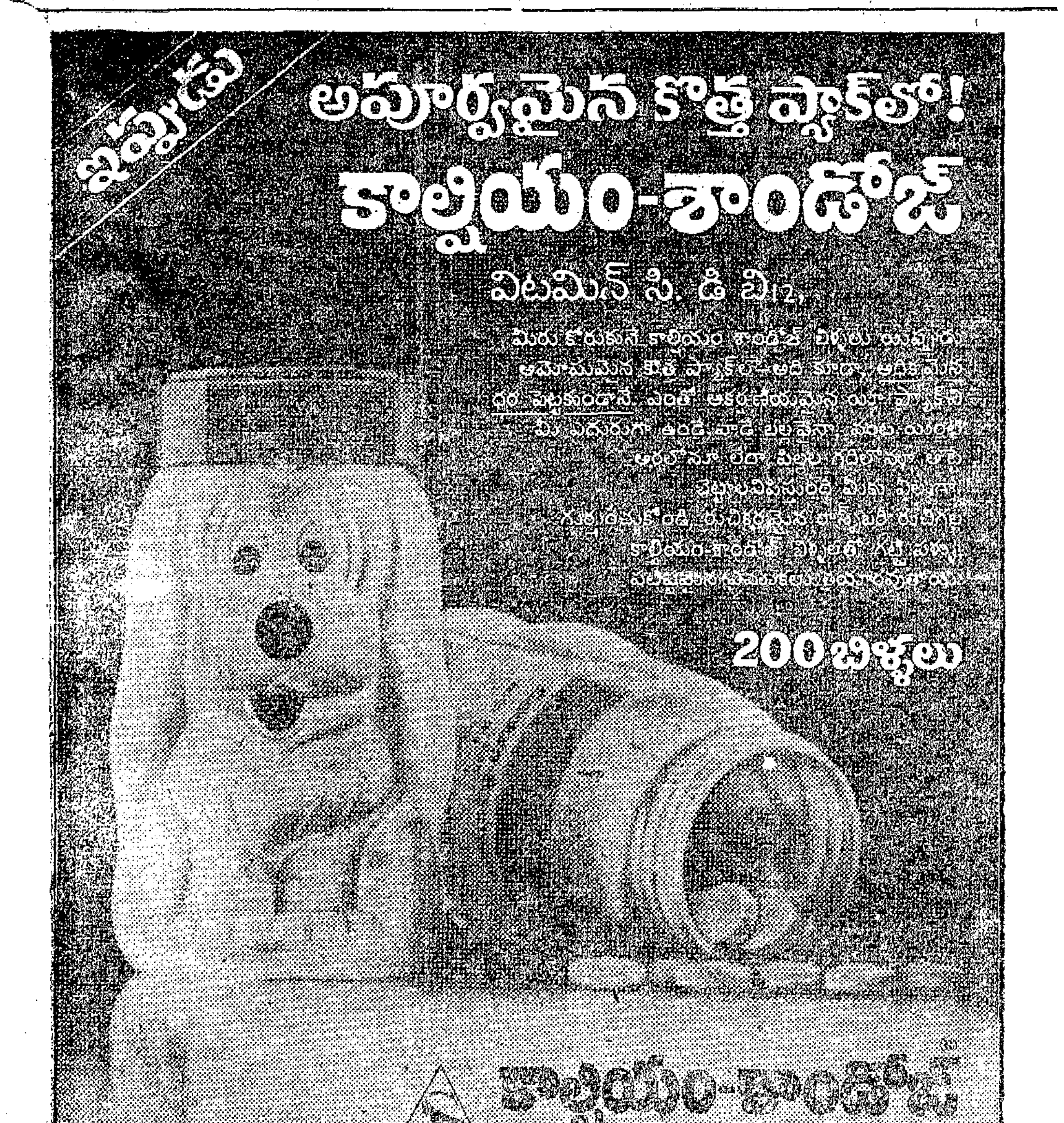

"ఏటి రింగులూ.. చుక్కల చీర గిట్టావ్ .కొత్తకేసేదై నాలగిలిందా?" ముత్యాలు వేళాకోళం

"ఛీ .. నీ కెప్పుడూఎదవకేసులుగురించే సత్తెన్నారాయణ గోలిచ్చాపు బాగుందా!" రింగులు అనే సావిత్రి మూరిపెం

"అయితే అయింది గని మంచోడ్నే వస్తేశావ్ ఎవడివి నా బతుకే ఇలా గయా రైంది ఏ ఎదవా పట్టుకుని వది ఛీ ఖై నా ఏలుకోడు" ముత్యాలు నిరాశగా

"అదేటే మొన్న నాయుడుగోరు ఏగో పట్నం తీసుకు పోతానని చెప్పా గదటే" సావిత్రి సందేశం

"ఏదో సరదాకన్నా గాని ఏటి ఆనాయుడు అంత పెద్దోయ్యటమే ఆడ పెళ్లాం కాళ్లిరగ్గొట్టదూ.. అది సరేగానీ ఇంతకీ లారీలో ఎక్కించుకొని అటూ ఇటూ తిప్పు తున్నాడా... ఏద్దైనా ముట్ట చెబుతున్నాడా" ముత్యాలు అనుమానం

"పెళ్లి చేసుకొంటారట. అల్లనాన్నకి అమ్మకీతెలీకుండాఇలాగేకాపురంపెడతాడట" సావిత్రి ఆశగా.

"ఒసే పిచ్చిదానా.!ఈ పాలుగేళ్ల సర్వీ సులో నా దగ్గర కొచ్చిన ప్రతి మొగోడీ మొదటి మాటిదేనే... ఎదవ మొఖమా ఏద్దైనా ముట్ట జెపుతాడా .. ఏలుకోమను లేకపోతే నాలుగు తిట్టి పంపు. ఎదవ మాట లన్నీ నిజమనుకోకు. ఎర్రిమొద్దా" అంటూ గిదమాయించింది.

"నేపోతా చీకటి పడింది. "అంటూ చీకట్లోకి నడిచిందిముత్యాలు.ముత్యాలెళ్లిన అరగంటకి దుమ్ము రేపుకుంటూ వచ్చింది లారీ... సరిగా సావిత్రి ముందాగింది. అది రేపిన దుమ్ము దాని కొంపని దాదాపుగా ముంచింది.

"ఏటి సావిత్రీ మంచి జోరుమీదు న్నావ్ ఎక్కెహా... లారీ ఎక్కు.... సత్య న్నారాయణ పలకరింపు.

"ఎక్కడికండే... మండపేటా?" రింగు లడిగింది.

"మండపేట కాకపోతే మురమండ... ఎక్కెహా . ఎక్కు."సత్యన్నారాయణ సమా ధానం.

"సినిమాకాండి?" రింగులు కవ్వింపుగా.

"కాదెహా.. సరసానికి.. ఎక్కెహా...ఎక్కు మళ్లీ ఏహా చావొచ్చాదంటే" అంటూ సావిత్రి చెయ్యి పుచ్చుకుని లారీఎక్కించాడు సత్యనారాయణ.

సత్యనారాయణమహాలక్ష్మి... కొడుకు. మహాలక్ష్మి అంటే ఆడదనుకొనేరు. కాదు కాదు .. ఆయన భార్య పేరు వెంకమ్మ:

వెంకమ్మ పుట్టింటికీ అత్తింటికీ గోదావరడ్డం. గోదావరి దాటి పెళ్లయ్యిం తర్వాత అత్తారింటికొచ్చిన వెంకమ్మ... పుట్టింటికోసం తపించనూలేదు. వెళ్లే అవసరమూ కలగలేదు.

ఇంట పెత్తనమంతా వెంకమ్మ కిచ్చి దొరికింది దొరికినట్లే రెండు చేతులా సంపా దించి ఇంట్లో పారేశావాడు మహాలక్ష్మి. ప్రతి పైసానీ రూపాయిచేసి కూడబెట్టేది వెంకమ్మ.

చాలాసంపాదించారు. ఇల్లు కట్టారు... ఆరెకరాల మాగాణి సంపాదించారు. ఇం తలో ఏడాది తిరిగేసరికల్లా పుట్టిన కొడుకు కాస్తా ఎదిగి పోయాడు.

కొడుకంటే వెర్రిమాలిన అభిమానం వెంకమ్మకు. వెంకమ్మంటే ఎల్లమాలిన భయం మహాలక్ష్మికి.

కొడుకు కోరిక కాదనలేక లారీ కొని చ్చింది వెంకమ్మ. లారీ కొన్న వారం రోజులకి కొడుకు నాలుగు డబ్బులిస్తే..

"నా కొడుకు... ఈ ఊరే కొనేస్తాడు ఎప్పటికైనా" అనేది పనిపాటా లేని లమ్మ లక్కలతో....

"వాళ్లు విసొట్టే విని పక్కకి తిరిగి మూతిత్రిప్పుకునే వాళ్లట. ఇది వెంకమ్మ పనిమనిషి సాక్ష్యం.

సత్యనారాయణకి ఇరవై రెండేళ్లు.

"సత్తిగాడు పెద్దరసికుడై పోయాడ్రా" ఇదిఊర్లో చాలామంది పెద్దా చిన్నామాట.

ఒక గుర్తించార్సిన గుణముండేదట వాడిలో.

వాడు ఏ పిల్లని ప్రక్కన తిప్పుకొన్నా వాళ్లకు ఏదో నాలుగు డబ్బులు పారేసి వది లేసే వాడు కాదు. ప్రతి పిల్లకే "నిను పెళ్లి చేసుకుంటానెహె.. ఒసి నీటప్పుదియ్యా అప్పా(లం నమ్మరేపటి" వాడి ఒట్టు మాట.

అలా మొదలు పెట్టి ఆ కబుర్లూ ఈ ఈ కబుర్లూ చెప్పి ఆఖరికిఆ పిల్లని కాస్తా సొంతం చేసుకుని వదిలేవాడు.

ఒకటి రెండు కేసుల్లో మటుకు ఎదురు దెబ్బతిన్నాడు సత్తిగాడు.

మొదటికేసు అణాకాసుతో...

అణాకాసంటే ఎవరనుకున్నారు సీతాదేవి దానసలు పేరు.

దాని గిరుకు ఆ పేరుకే పెద్ద కళం కం..'అందు కేలనుకొంటాల ఊర్లోవాళ్ళంతా అణాకాసంటారు.

ఆది మటుకు సత్తిగాడ్ని బాగా నమ్మించి... ఆఖరికి వోరాత్రి వాడి వాచీ... ఉంగరం. . . కళ్లజోడూ. . . జేబులో డబ్బూ.., వాడు విప్పేసిన పంటూ తీసు కొని క్లీనరు సుబ్బిగాడితో లేచిపోయింది.

రెండో కేసు సుశీల.

సుశీల విషయం అలా కాదు. నిజంగా మొదట నమ్మింది. సత్తిగాడితో తిరిగింది. ఆ తర్వాత వాడి సంగతి తెలిసిపోయింది.

"సరే" అనుకొంది. వోరోజు వాడ్ని ఇంటికి రమ్మంది...

"సేమటోచే పిలిచేసావు... వోసారి ఎల్లొద్దాం"

ఈ ప్రేమమూర్తి సత్తిగాడు సుశీలింటి కెళ్లాడు.కాసేపు బాగానే మాట్లాడి... పెద్ద అల్లరి చేయబోయింది. సత్తిగాడికి కోపం వచ్చింది. సుశీల రోడ్డెక్కి అరుస్తోంది. బాగా కోపం వచ్చి నాలుగు తన్నాడు సుశీల్ని.

"నన్ను తన్నడానికి నువ్వెవడివెహె" అంటూ నానా రభస చేసింది సుశీల. అంతే గూడెం పెద్దలు పోగడ్డారు.

మహాలక్ష్మికి కబురెళ్లింది.

"ఆడ కూతుర్ని ఇలా నడిరోడ్డులో కొట్టి మాచెడ్డ అవమానం చేసాడు నీ కొడుకు. ఆడ్ని ఇక్కడే మక్కెలిరగదన్ను మన్నావా.. ఎయ్యి రూపాయలు జరిమానా కడతావా" అన్నాడు గూడెం పెద్ద...

నాలుగు సార్లు వెంకమ్మతో సంప్ర దించి చేసేదిలేక వెయ్యి రూపాయలూ కట్టి కొడుకుని విడిపించు కొచ్చాడు మహాలక్ష్మి.

సత్యవోలు సుందరసాయి

తిన్నగా రామం సీసెడు కొట్టు కెళ్లాడు.. మూడు కాయలు ఖాళీ చేశాడు.

ఆ తర్వాత నాల్గు రోజులకి నీళ్ళకెళ్లిన సుశీల కనబడ్లేదు...

నలుగు రైడుగురికి సత్తిగాడి మీద అనుమానం వచ్చినా ఆధారాలు లేక నోరు మూసుకున్నారు...

ఊర్లో పెద్ద గొడవ జరగడం పోలీసోళ్లు నాలుగు సార్లు అటూ ఇటూ తిరగడం జరి గింది.

ఆ తర్వాత కేసే రింగుల్తి.

రింగులు ఆ ఊరొచ్చి ఆరు నెల్లయింది. మూడు నెల్లకే సత్తిగాడి వల్లో పడింది. దాన్ని సినిమాలకీ, హోటళ్లకీ తిప్పాడు. మంచి మంచి కోకలిచ్చాడు. ఆఖరికి వోరోజు స్వంతం చేసుకున్నాడు.

అరోజేమొదలైంది...రింగులుకి బాధ.. పెళ్లి పెళ్లని గొడవ చేసిందిరింగులి మనసు... ఏడు తీయగానే కాలం గడిచి పోయింది సత్తిగాడి మాటల్లో... కానీ అనుకోకుండా గర్భవతైంది...

ఒకరోజు సత్తిగాడ్ని గట్టిగానె అడిగింది. పెళ్ళెప్పుడని. దాన్నోరు తుండు గుడ్డలో నొక్కి లారీ ఎక్కించి మండపేట వైపు పోనిచ్చాడు లారీని. దారిలో ఓ పాడుపడిన సత్రమ. సాధారణంగా కల్లు గీసే చంద్రయ్య నివాసం...

అక్కడాగింది సత్తిగాడి లారీ .. రింగుల్ని దించేడు."నన్నాసే నుండా...నాయుళ్లే కడు పొచ్చిందే నీకు... ఎంత మందితో తిరిగావో.. మక్కెలిరగదంతాను... ఎదవేసాలేశావంటే" అంటూ దాన్ని తన్నాడు

రింగులు ఏడుపు లంకించుకొంది...

"ఎవర్రా అది . ఎదవ గొడవ" అంటు న్నాడు కల్లుతీసే చంద్రయ్య మంచి డోసు మీద మూల పడుకొని. రింగులి నోట్లో గుడ్డ కుక్కాడు . పీక నులుము తున్నాడు సత్తి గాడు.

రింగులు గింజుకుంది . చాలా బలంగా పట్టుకున్నాడు సత్తిగాడు. . ఇంక చచ్చి పోవడం ఖాయం అనుకుంది .. వెర్రికోపం వచ్చింది బలం కొద్దీ చేతుల్తో ఒక్కసారి సత్తిగాడ్ని వెనక్కు తోసింది ..

సత్తిగాడు కింద పడ్డాడు.

భయం కొద్దీ సత్రం లోపలికి పరు గెత్తింది , రింగులు. .

ఎదురుగా కల్లుతీసే కత్తి నడుంకి కట్టు కునే తోలూ కనిపించాయి. ఒక్కసారిగా కత్తి తీసింది

సత్తిగాడు రింగులు కోసం సత్రం బయట కోపంగా తిరుగుతున్నాడు.

సత్తిగాడు సంపేత్తాడు అని తెలుసు కున్న రింగులుకి ఎక్కడ్నుంచో ఎంతో బలం వచ్చింది...కత్తి సత్తిగాడి మీద విసిరింది... భయంతో పరుగెత్తింది . ప్రపంచంలోకి రింగులు.

ఆ కత్తి సత్తిగాడు కాలు నరికేసింది ..

ఆ మర్నాడు సాయంత్రం సత్తిగాడు కాకినాడ జనరల్‌ఆస్పత్రిలో చనిపోయాడు...

ఆ సంఘటన

సత్తిగాడ్ని అనుసరించే వాళ్లకి వో పెద్ద ఎదురు దెబ్బ వాడి చావు అందర్నీ భయ పెట్టింది .

రింగులు... ఒక్కసారిగా ఆ ఊర్లోనే భయం పుట్టించింది తనలాంటి నిర్భాగ్యులు ఉండ రన్న నమ్మకం కల్గించింది.

ఆ తర్వాత రింగుల్ని చూసిన వారు లేరు. కొందరు చచ్చిందన్నారు కొందరు ఎక్కడో ఉందన్నారు. కానీ దాని కథ ముగింపు ఎవ్వ రికీ తెలీదు అందుకే అందరికీ రింగులు కథ వో ప్రశ్నార్థకంగానే నిలిచి పోయింది *

కవుల హాస్యోక్తులు

సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడైన శ్రీకృష్ణదేవరాయల భువన విజయ సభా భవనానికి తెనాలి రామలింగడు ఓ రోజున ఆలస్యంగా రావటం చూసిన రాయల వారు — "కవి వృషభులు ఆలస్యంగా వచ్చారే" అన్నారట అందులోని శ్లేషార్థాన్ని గమనించిన తెనాలి రామలింగడు వ్యంగ్యంగా "కామధేనువు వంటి ప్రభువులుండగా కవి వృషభులకి ఏమిలోటు?" అని సమాధానమిచ్చారు.

* * *

తిరుపతి వేంకట కవుల్ని వో సభలో "ఏవండీ, చీకట్లో అరమున్న వుంటుందా" అని అడిగారట. దానికి సమాధానంగా తిరుపతి వారు "చీ: టి కదండీ, కనపడటంలేదు" అన్నారు.

* * *

సి. వి. సుబ్బన్న శతావధాని గార్ని అప్రస్తుత ప్రసంగంలో ఒకాయన "ఖట్టతలలు ఎందుకవుతాయండీ" అని ప్రశ్నించారు. "మీ వంటి వారి ప్రశ్నలకి సమాధానం చెప్పలేక తల గోక్కోవటంవల్ల కావచ్చు" అని సమాధానమిచ్చారు.

* * *

వో అయిదేళ్ళ క్రితం హైదరాబాదులో వో అవధాని గార్ని అప్రస్తుత ప్రసంగంలో "మనకి ఒక గడం వుంటేనే గీసుకోవడానికి నానా బాధలు పడుతున్నాం. పది గడ్డాలున్న రావణాసురుడు ఎన్ని బాధలు పడ్డా డుంటారు?" అని అడిగారు. ఆయన సమాధానం ఇది — "పది గడ్డా లున్నప్పుడు ఇరవై చేతులు కూడా వున్నాయి గదండీ! అయినా రావణా సురుడికా బాధ వుండి వుండదు — దేవతలే ఆపని చేసి వుంటారు."

—ద్వా. నా. శాస్త్రి

చందా సాహెబులు

అనర్థాలు వచ్చినపుడు
అరించుట అవసరమే
దానం చేయకనీవు
తప్పించుకో దలచావంటె
టోపీతీసి బొర్లబెట్టి
యాచన ఆరంభించని
"గోల్ స్మిత్" ఏనాడో
బంగరు సలహానిచ్చెన
అవకాశం విడువాదని
అవతారం ఎత్తుతారు
'చందా సాహెబు'లుగా
మందమైన సంచులతో
చందా వసూలుకమిటీ
సభ్యత్వం పొందుతారు
పొందినాక మైలెల్లని
పంపిణీకి అధికారం
అన్నం బటలు మందులు
అన్నిటి సపయి కొరకు
కమిటీల్లో తమ పేరు
నమోదు చేయించుకొని
చిన్నిమా బొజకు
శ్రీరామ రక్షలు
అక్షరాల పెటుకొంటు
అక్షయం చేసికుంటారు
తమ బతుకులు బంగారు
తమ పిల్లలు సింగారం

—వెల్లుర్తి మాణిక్యరావు